

Molenverhalen

Piet van den Bosch

Ik ben in 1943 geboren op de Middenmolen, de tweede molen van de Molenviergang Aarlanderveen. In mijn familie zijn al heel lang molenaars: in 1795 werd Boudewijn van den Bosch molenaar van de Rietveldse Molen, in Hazerswoude. Ik ben het 7e geslacht, mijn zoon Eric het 8e.

Na de Middenmolen gingen we naar de Zijllaanmolen in Leiderdorp en daarna naar de Googermolen bij Roelofarendsveen. Mijn jeugd was pure armoe, maar dat was haast overal zo. Molenaar, dat viel in de categorie arbeiders en daggelders. Die hadden het allemaal niet breed.

Aan de andere kant: er was veel minder geld nodig. Mijn ouders kochten 60 liter petroleum en daar konden ze mee stoken en hadden ze het hele jaar verlichting van. Er was geen wasmachine. Mijn moeder gebruikte een wasplank om mee te wassen, en die had ze gekregen van de molenmaker, omdat die altijd koffie bij ons dronk. Water kwam uit de regenput en er was natuurlijk een tuin om uit te eten. Mijn ouders hadden kippen, een geit en een varken.

Veel molenaars in Hazerswoude en ook wel op de gangmolens in Aarlanderveen waren ook boer. Die hadden dan zes of zeven koetjes, en met het molenloon erbij konden ze daar van rondkomen.

Mijn vader werkte als daggelder bij boeren. Als hij moest melken werd de molen stilgezet. Ik hoef niks te leren op school, dacht ik vroeger, ik word later toch molenaar. De meester zei een keer tegen mij dat ik op moest letten, want ik

Molenverhalen is een project van Erfgoedhuis Zuid-Holland.

Het *oral history* project Molenverhalen heeft tot doel kennis en verhalen op te tekenen over de poldermolens in Zuid-Holland.

Het project wordt mogelijk gemaakt dankzij de provincie Zuid-Holland, Fonds 1818 en het Prins Bernhard Cultuurfonds.

Interview en tekst: Ellen Steendam en Marloes Wellenberg

Foto's: Ellen Steendam, Collectie Familie van den Bosch, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

© 2019 Erfgoedhuis Zuid-Holland
www.erfgoedhuis-zh.nl

Postadres

Postbus 3092
2601 DB Delft

Contact

T 015 215 43 50
E molenverhalen@erfgoedhuis-zh.nl

moest later toch de windrichting kunnen berekenen en dat soort zaken. “Man, waar heb je het over”, dacht ik toen. Want de wind hoeft je niet te berekenen, dat voel je gewoon, dat weet je gewoon.

Mijn broer was vijf, zes jaar ouder, maar die had helemaal niks met de molen. Als het voorkwam dat er zoveel water was dat de molen moest draaien en mijn vader melken moest, vroeg hij altijd of mijn broer op de molen wilde letten.

Maar dan ging mijn broer een boek lezen en zag de hele molen niet meer. Ik wel, dus als de lucht slechter werd, dan ging ik naar mijn moeder toe. Ik wilde zelf mijn broer niet waarschuwen, hij was toch een jaar of 5, 6 ouder, en mijn moeder liep dan naar mijn broer toe om te zeggen dat ie even naar buiten moest gaan. Dan nam hij wel maatregelen, maar hij heeft er nooit geen interesse in gehad. Hij is later op tuinderijen gaan werken en de laatste 25 jaar van zijn leven is hij koster geweest.

Mijn zus heeft wel altijd wat met de molen gehad. Zij is een jaar of 5,6 jonger dan ik, maar vrouwen werden toen geen molenaar natuurlijk. Zij is altijd wel erg met het weer bezig, net als ik. We bellen elkaar wel op als het slecht weer is. Ze woont in Leimuiden, en ik bel haar ook wel op om te kijken hoe het weer daar is.

Wij waren gereformeerd. Toen we op de Middenmolen woonden gingen we naar de kerk in Aarlanderveen. Op de Zijllaanmolen kerkten we in Leiderdorp, dat was de kerk die naast de A4 staat, het is nu geen gereformeerde kerk meer.

Wonen op de Zijllaanmolen

De molen op de Zijllaan, die was erg klein. Een drama eigenlijk, maar goed, als ik nu verhalen lees over hoe dat vroeger in Amsterdam was met arbeiderswoninkjes, dan woonden wij nog in een paleis hoor. Op de begane grond stond in de ene hoek de bedstee van pa en moe, met een krib erin. De spil van de molen stond in het midden, daar was een schijfkast om heen

getimmerd, de woonkamer was er omheen. We hadden een zoldertje, maar dat was heel laag, daar kon je alleen bukkend lopen. Daar stond een tweepersoons ledikant waar ik met mijn broer sliep. Mijn zus lag aan de andere kant van de spil, in een ledikantje. 's Nachts was er bijna geen frisse lucht, dat was echt niet gezond. In de kamer beneden was een kolenkachel, daar werd van alles in gestookt. Alles wat branden kon gaf warmte.

De wc was een oud hokje, achter het zomerhuis. Daar zat een kist in, en dan werd er 1 of 2 keer per jaar de strontkist leeggereden. “Bruiloft rijden”, noemde een boer waar ik later werkte dat. Dat ging dan over de tuin heen.

Als kind was ik bang voor de volle maan, die

Zijllaanmolen

kwam in de polder zo groot en rood boven de horizon op. Daar was ik als de dood voor. En als er in de greppel een kikker zat, had ik ook mijn hart in mijn keel. Daar was ik ook heel bang voor. Ik was toen een jaar of vijf, zes. De molen in de Zijllaan stond middenin de polder. In de winter kwamen de daggelders elke dag de

Molenverhalen

schapen tellen en dan dronken ze bij ons koffie en dan kregen we altijd een busje melk. De boer zelf kwam ook wel eens, dat kan ik me goed herinneren. Toen hij me een keer zat te treiteren, ik was een jaar of zes, heb ik een stuk hout gepakt en heb ik die boer op z'n flikker geslagen. Zo driftig was ik. De boer kon er gelukkig wel om lachen, ik was een pittig ventje.

Op de Middenmolen in Aarlanderveen verhuisden we elke zomer naar het zomerhuis op het erf. Op de Zijllaanmolen niet. Daar was wel een zomerhuisje, maar daar was achterstallig onderhoud. Het regende er links en recht in, dat was onbewoonbaar.

Tot 1952 hadden we petroleumverlichting op de Zijllaanmolen. 's Avonds werd de lamp naar beneden getrokken en dan werd er een stukje uit de Schrift gelezen. Daarna ging de lamp weer omhoog en hadden we minder licht. We hadden daar geen regenput, want die lekte, of daar was iets anders mee aan de hand, want dat drinkwater kon je niet gebruiken. Elke week moest mijn broer bij een kraantappunt een melkbus van 40 liter vullen met water en daar moesten we dan de hele week mee doen. Verder werd alles gedaan met buitenwater uit de Dwarswetering, wassen bijvoorbeeld. Maandag was het wasdag, zo ging dat vroeger.

Mijn moeder was een specialist in wecken, met groente uit de tuin. We hadden ook altijd een hele boel bessen, daar maakte ze bessensap van. Honderd bessen, van die grote zwarte bessen, die gingen in een glazen fles met een wijde hals, met suiker er op. Dan ging het gisten en dan had je een borrel. De bessen werden dan later aan de kippen gevoerd, die hadden dan ook een middag een kater.

De slager, de bakker en de kruidenier kwamen aan de deur. Die moesten dan wel drie- of vierhonderd meter de polder in komen lopen. De slager kwam zelfs eerst horen wat we nodig hadden. Een stukje rookworst en een stukje

leverworst, daar kwam hij voor de polder in, onbegrijpelijk. We hadden een bakker uit Leiden, van de Lage Rijndijk. Die kwam elke dag brood brengen.

Op De Googermolen

In november of december 1951 is de Zijllaanmolen stil gegaan. Toen kwam in het voorjaar van 1952 de Goog vrij. Mijn vader heeft toen gesolliciteerd en werd uitgekozen uit 75 sollicitanten. Ik weet nog dat hij een aanbevelingsbrief had meegestuurd van Adriaan Dekker. Die heb ik nog.

Hier waren er op de eerste zolder drie slaapkamers afgetimmerd, dat had de vorige molenaar gedaan, met hardboard. Toen hadden mijn broer, mijn zus en ik ieder een eigen kamertje. De molen had een vijzel en wij woonden boven het gaande werk. We hadden een grote woonkeuken en een woonkamer. Een goede kamer, zoals de boeren ook hadden.

We hadden een binnenwc, met een echte stortbak, maar we moesten de bak wel zelf volpompen. Bij mij was altijd de angst dat ik de bak over zou pompen. Dat is nooit gebeurd hoor.. mijn moeder zei altijd, anders moet je maar tellen, maar daar had ik geen zin in natuurlijk. Maar goed, dat was een stuk beter dan onze oude molen, daar moest je eerst 50 meter de kou in en dan in de oostenwind op z'n koud hokje zitten. Op de Goog was ook gasverlichting, een klap licht vergeleken met een petroleumlamp. En er was een gasstelletje, op butagas. Het was eigenlijk best luxe daar. Er was ook een regenput, daar dronken we uit. In de molen stond een pomp waar we het kanaalwater mee oppompten en dat werd door een bak onder de grond met grint en zand gezuiverd. Onder in de molen zat een grote put en dat water was redelijk schoon. Ja, het was niet drinkbaar, want als er een dode vis voorbijdreef, dan was het niet zuiver natuurlijk, maar vuil en andere rarigheid werd er wel uitgefilterd. Je kon er wel gewoon groente mee wassen, want die kookten we toch.

Molenverhalen

In 1963 kregen we stroom en water. Er was een ruilverkaveling geweest en toen kwam de stroomkabel langs de molen te liggen. Zelf was ik toen in militaire dienst.

Van huis uit

Ik heb het vak natuurlijk van huis uit meegekregen, maar mijn vader heeft lang geroepen: “er komt geen mens aan de vang, behalve de molenmaker.” Dat was heilig, totdat een molenmaker die bij mijn vader op bezoek was tegen hem zei: “Arie, als die jongen nou molenaar wil worden, moet je hem wel eens het vangtouw in handen geven. Anders leert ie het nooit.” Ik was toen dertien.

Mijn vader wist dat het er bij mij wel in zat en zo heb ik het vak geleerd op een van de grootste molens van Zuid-Holland, de vlucht van de Goog is ruim 29 meter, met fokken. Ze moeten bij mij niet aankomen met “fokken zijn molenbrekers.” Je moet de molen in de gaten houden, daar ben je voor.

Ik ken wel molens waar de zoon echt niet aan de molen mocht komen. En dan ging pa dood en waren ze van de een op de andere dag molenaar, maar hadden ze nooit het vangtouw in handen gehad.

Molenvrijwilliger

Toen ik zeventien was werkte ik bij een tuinderij in Leiderdorp en langs de A4 stond de Kalkmolen. Die was stil gegaan en was naar de gemeente overgegaan. Toen ben ik naar de burgermeester gegaan en heb ik gevraagd of ik daar vrijwilliger kon worden. Dat mocht, onder bepaalde voorwaarden, zoals overleg met de technisch adviseur van de gemeente. Toen ik in militaire dienst ging ben ik daarmee opgehouden, het werd te veel gedoe om naar Leiderdorp te gaan en ik kon thuis natuurlijk ook malen.

Daar in Leiderdorp heb ik wel mijn eerste ongeluk gehad met de molen, maar daar leer je van. Het spul was aan de hol op een gegeven moment en er brak wat. Er was een zootje

kammen uit, waar ik uiteindelijk niks aan kon doen. Die molen kon verschrikkelijk hard lopen en je kon ook ongelofelijk lang zeil houden. En als je zoals ik van een molen van 29 meter komt en je komt dan op een klein molentje van zeventien meter, dat is dan maar een tuinmolentje. Dus dan denk je “laat maar rennen dat ding.”

Aan de slag op de Bovenmolen

Na militaire dienst ben ik in de Haarlemmermeer gaan werken, bij een bouwboer. ‘s Zomers kreeg ik weinig vrij, maar in de winter, als alles geploegd was en het regende een paar dagen, dan was het altijd goed als ik thuis op de Goog een paar dagen ging malen.

In het najaar van 1968 hoorde ik dat de Bovenmolen in Aarlanderveen vrij kwam. Het zat zo: ik had toen al verkering met Corrie en op 3 oktober hadden we allebei vrij genomen. We gingen niet naar (de festiviteiten in) Leiden, maar op de brommer naar Aarlanderveen, want ik dacht, daar zullen ze wel malen. Wij kwamen nog altijd veel op Aarlanderveen. Gert van der Meer, die van 1934 tot 1941 molenaar op de Ondermolen was, en zijn vrouw, waren voor mijn vader en moeder altijd onze ‘buurman en buurvrouw’ gebleven. Maar er werd niet gemalen en toen hoorde ik van de ‘buurvrouw’ dat de Bovenmolen vrijkwam. “Als je nou een molen wil hebben, dan moet je daar naar toe”, zei ze. Corrie en ik hadden toen een goed jaar verkering en wilden ook best wel trouwen. Dus toen heb ik daar over na lopen denken en heb ik de voorzitter van de droogmakerij gebeld, die had mijn vader goed gekend. Toen mijn vader in de polder zat, was de vader van de voorzitter toendertijd ook voorzitter.

Helaas was iemand me voor geweest, Leo Witteman uit Rijpwetering. Ja, dan houdt het op. Het is een lang verhaal, maar die heeft er toen een half jaar gezeten. Hij zou eerst per 1 december overgaan, maar dat werd na de kerst, want er moest verbouwd worden. Het liep

steeds meer uit. Ik hoorde ook dat hij koffie zat te drinken of zat te eten op de Zien-desluis of hij ging naar de Middenmolen. Terwijl de molen maalde! Dan ben je in contact met de molen kwijt. Want als je op de Middenmolen bent en je ziet dat de Bovenmolen te hard gaat, dan is dat veel te ver om nog iets te doen. Hij had ook een paar keer herrie gehad omdat hij geen tijd had om te malen, dan had hij andere dingen. Ik had het idee dat het hem een beetje tegenviel. Want hier en daar eens wat malen op verschillende molens voor de Rijnlandse Molenstichting is wat anders dan als het echt moet. Toen ik eens een praatje met hem maakte zei hij dat ie het best naar zijn zin had, maar dat z'n vrouw niet blij was, die wilde eigenlijk niet op de molen wonen.

Googermolen

Later hoorde ik dat ze in mei een kleine zouden krijgen, en dat zijn vrouw niet zo diep in de polder wilde wonen, zo ver weg van school. Toen ben ik teruggegaan naar Leo Witteman, omdat ik het idee had dat ze er weinig zin in hadden. Ik zei tegen hem "je was me voor, maar als jullie nou de plank optrekken, noem mijn

naam dan maar, want ik hou me aanbevolen, ik heb er wel trek in."

Eerst zei hij dat het helemaal niet nodig was, want ze hadden er heus wel zin in, maar toen kreeg ik eind maart een briefje van iemand die aan de Molendijk woonde, met een nummer en of ik dat terug wilde bellen. De secretaris van de drooggemaakte polder had mij daar geprobeerd te bereiken, blijkbaar dachten ze dat de Googermolen wel aan de Molendijk zou staan. Toen heb ik op zaterdagavond, bij de burens, want zo werkte dat vroeger, dat nummer gebeld en kreeg ik secretaris Meijer aan de lijn. Hij zei: "is het waar dat jij interesse hebt in de Bovenmolen?" Nou, dat is helemaal waar, zei ik, ik was in het najaar net te laat, maar mijn belangstelling is groot!

Gert van der Meer van de Middenmolen en Dirk van Harten op de Ondermolen, die kenden mijn vader natuurlijk en zeiden tegen Meijer: "die knul die maalt al volop, dat zal best wel een molenaar wezen". Zij zijn die maandag komen praten en we hadden nog niet de eerste bak koffie achter de kiezen en ik had de sleutel al. En ik was molenaar. Het was precies zoals nu met Jannick Schouten, zo'n vent moet je niet laten lopen. Dat zit in de genen, die is op en top molenaar. Goeie kijk op het weer, hij moet nog een hoop leren, maar mijn zoon Eric leert ook nog, ik leer ook nog... Ik heb nog vaak zat dat ik denk "dat heb ik nou nog nooit meegemaakt, toch eens even in de gaten houden."

Toen ben ik in dienst gekomen van het polderbestuur van de Drooggemaakte Westzijde Aarlanderveen. Nu is dat allemaal anders, toen was je in dienst van het polderbestuur. Met de voorzitter, dat was een boer, en een secretaris, dat was een burger, een stuk of wat poldermensen en de ingelanden. Ik had ooit eens vernomen dat het openbare vergaderingen waren. Ik heb toen aan secretaris Meijer gevraagd of molenaars ook mochten komen. "Ja, we zien ze nooit, maar ik kan je niet

tegenhouden”, zei hij. Er werd wel raar opgekeken, want ik was de enige burger, er was verder helemaal geen belangstelling. In het bestuur zaten enkel boeren, alleen de secretaris was een burger. Die was secretaris van verschillende polders, die schraapte dan ook een salaris bij elkaar, met misschien nog een ander baantje er bij. Jan Kemp was de voorzitter, en die kon je ook zo aanspreken, dat was gewoon ‘ons kent ons’. Er werd vergaderd in Aarlanderveen, in het Oude Rechthuis. Dat was altijd gezellig, maar het was altijd ‘knokken’.

Als je een week voor de poldervergadering in Aarlanderveen kwam, dan hoorde je het al. Boeren die dingen zeiden als “ik zal ze eens even een poepie laten ruiken”, “Ik zal eens effe dit gaan zeggen”, “zijn ze nou helemaal belazerd... enzovoort”. Als er dan op de vergadering werd gevraagd of er nog vragen waren en het een klein beetje uit de klauwen dreigde te lopen dan schorste de voorzitter of de secretaris de vergadering even en ging juffrouw Annie met een consumptie rond. Als het heel erg was dan kregen ze nog een tweede borrel. De vergaderkosten moesten uit de polderlasten betaald worden, dus het was wel een sigaar uit eigen doos. Er werd vergaderd in Aarlanderveen, bij het Oude Rechthuis, daar is de polder ook geboren.

Na de vergadering vertelden de boeren de volgende dag in Aarlanderveen: “Nou, we hebben knap onze bek opengetrokken en we kregen nog een borrel op de koop toe.” Het was elk jaar hetzelfde ritueel. Elk jaar ruzie of meningsverschillen, een borrel of twee, en dan was het weer over.

Met het vaste koppel gingen we altijd ‘lucifertje trekken’. Dan zaten we met een stuk of 7,8 boeren en dan kreeg iedereen drie lucifers uitgedeeld. Je moest dan kiezen of je 0, 1, 2 of drie lucifers in je hand hield en daarna moest het totale aantal worden geraden. We waren met 7 man, dus het kon maximaal 21 zijn, maar dat

was natuurlijk nooit zo. Wie het slechts had geraden moest de consumpties betalen. Ik moest dan op een sigarendoosje alle namen en schattingen opschrijven, om het bij te houden. Ik mocht zelf ook meedoen, maar ik was de schrijver dus hoefde niet te betalen als ik verloor. Dat ging vaak door tot een uur of twee, half drie ’s nachts.

Er werden ook wel rotstreken, netenstreken uitgehaald. Er was ooit een boer die op een gegeven moment naar huis moest van zijn vrouw. En die lamstralen... ze zaten hem eerst te pesten, maar hij was met iemand meegereden en die andere boer zei toen: “Joh, ik maak het spelletje even af, maar dan kom ik er aan. Ga maar alvast lopen.” Je voelde het op je klompen al aan natuurlijk, want hij had de deur nog niet dichtgetrokken en die ander zei: “Nou hij loopt maar een eind weg, want ik ga niet.” Dus die ene boer moest helemaal naar het zuidende van Aarlanderveen lopen.

Toen ik de eerste paar keer op de vergadering kwam, werd er heel raar gekeken, wat deed die molenaar hier? Maar ja, het was openbaar en waarom niet? Later, als er een vergadering was maar ik kon niet omdat er gemalen moest worden, dan vonden ze het jammer dat ik er niet bij was. Het was toch wel gezellig met die molenaar erbij en zo hoor je nog eens wat. Je hoefde niet op je woorden te letten, je kon gewoon de Aarlanderveense taal spreken. Dat verstonden die boeren.

Dat is nu allemaal over, met elke fusie is er meer afstand gekomen. Bij het waterschap hebben ze vaak niet door dat sommige zaken eigenlijk burenruzies zijn. Ze gaan dan serieus op sommige zaken in, maar snappen niet dat sommige boeren elkaar een beetje zitten te netenstralen en dat toevallig over de molen uitvechten.

“Het was altijd de schuld van de molenaar”

Het contact met de boeren, de ingelanden, het polderbestuur, dat was toen niet altijd even vrolijk. Dat is nu wel heel anders. Het polderpeil was natuurlijk altijd de schuld van de molenaar. Ik heb wel meegemaakt dat ik getipt werd door de voorzitter dat een bepaalde boer met lastige vragen zou komen op de vergadering. Hij vond dat wij niet op tijd maalden. Toen dacht ik, “mij pak je niet”, en heb ik in De Bilt en op Zestienhoven weerrapporten opgevraagd van de laatste vier, vijf maanden, per uur. Op de bijeenkomst was het nog niet eens tijd voor de rondvraag, maar die boer zat al over de tafel heen te blèren. De secretaris zei toen: “dat treft, een van de molenaars zit in de zaal, daar kunt u de vraag aan stellen.” Toen heb ik gezegd: “als je het zo goed weet, noem maar eens een datum van een dag dat er wél wind was, en we níet gemalen hebben”. Hij zei toen dat weet ik niet, maar ik zei: “ja dat wil ik wel weten. Want je kunt wel van alles zeggen, maar als er geen wind is, of als het stormt, dan kan ik niet malen. Noem maar eens 1 datum, van al die maanden.” Kon hij niet.

Het polderbestuur spreekt met zijn allen een peilbesluit af, daar wordt over gestemd, over wat het zomer- en het winterpeil moet zijn. Dat krijgt de molenaar te horen. Op de molenviergang kijkt de peilmolenaar naar het peil, en die geeft het sein om te gaan malen. Kijk, en als ik om welke reden dan ook niet zou willen, dan er is geen enkel excuus. Ja, als je een sterfgeval hebt of zoiets, dan neem je contact op met de voorzitter, en nu met het waterschap, om uit te leggen dat je er niet bent. Als er dan een ingeland naar het waterschap belt, dan weten ze wat er aan de hand is en dat je verlof hebt.

Sommige boeren willen je molen bij wijze van spreken in de brand steken omdat er teveel wordt gemalen. Dan klagen ze bij het waterschap, terwijl het water precies op het polderpeil zit. Jaren geleden heeft Kees Vis, een

boer die vond dat er te veel gemalen werd, bij Johan Slingerland houten schotten voor een duiker gezet toen Johan aan het malen was. Het idee was dat het stukje voorboezem langs de weg zou overlopen en dat Johan dan moest stoppen met malen. Toen kwam er iemand van het waterschap langs en die heeft die schotten er met geweld uitgetrokken. Daar hebben we nog veel om gelachen hoor. De ‘schaamschotjes van Kees’ noemden we het altijd.

In 1978 of 1979 was er een keer storm en een zware depressie, met een berg water en gingen we er in oktober in met een peiloverschrijding. Tussen het winterpeil en het zomerpeil was 10 centimeter verschil dus als er in de winter 10 centimeter tegen het peil aanstaat, dan zit je nog tegen het zomerpeil en is er in principe eigenlijk niks aan de hand. Maar dan beginnen de boeren al te blèren. Van half november tot eind april hebben we toen op een gegeven moment zo’n 20, 40 centimeter op het winterpeil gestaan. We kwamen er totaal niet uit. Er was te weinig wind en áls er wind was kwam er weer een vracht sneeuw bij, en dan viel de dooi weer in. Dan kun je niks. En dan is het altijd de schuld van de molenaar. Hij maalt niet op tijd, wordt er dan gezegd. Dat ik niet hárd genoeg maalde, dat durfde niemand te zeggen, want dan komen ze heel dichtbij een situatie dat ze een nieuwe molen kunnen bouwen.... Want dan zou ik zeggen: “kom maar eens langs op een dag met noordwestenbuien, dan doe ik niks, maar dan maal jij maar eens even. En bestel dan maar alvast een nieuw wiekenkruis.”

Er zijn verhalen, ik weet niet of ze waar zijn, van een vergelijkbare situatie, misschien was het in Lisse, toen een molenaar tegen een voorzitter van het polderbestuur zei: “doe jij het maar, dan kun je eens zien wat hard malen is.” Toen was het heel gauw over! Bij de eerste de beste bui liep het bij die boer dun uit zijn broekspijpen vandaan. Het malen met een poldermolen is niet te vergelijken met een industriemolen. Een poldermolen vraagt opperste concentratie. Ik

vergelijk het vaak met een Formule 1-wagen. Je bent de hele dag met de molen in de weer: gaat het niet te hard, waarschuwt ie niet. Soms tot 's avonds 11 uur, tot er afgebeld wordt. Dan loopt de molen de hele dag net tegen het zwichten aan, maar ja, je hebt een polder met water en het waait, dus het moet gebeuren. Het vraagt uiterste concentratie, maar het zit in je genen. Korenmolens, zaagmolens, dat is echt een ander vak.

Schouw

Twee keer per jaar was er een schouw. Er was een najaarsschouw en een zomerschouw. De zomerschouw in de droogmakerij was over de tochten en de molenboezems. Die was meestal begin augustus maar is in de molenboezem een maand naar voren geschoven omdat het wel eens voorkwam dat de zaak dichtgroeide en er bij een donderbui dan geen water bij de molens kon komen. Ook vanwege het feit dat twee molenaars op de gang ook boertjes waren, dus die hadden in juli en augustus wel meer aan hun hoofd dan slotwerk. Dus toen werd het het eerste weekend van juli, vóór de hooibouw. Dan kwamen ze met z'n tweeën (vanuit het bestuur?), dan maakten we een praatje en wezen ze af en toe dat er ergens nog wat 'rietjes' stonden. Dat was altijd in orde, daar kon je ook wel grappen mee maken. Ik zei dan vaak dat ik dat riet expres liet staan.

De molen zelf werd niet gecontroleerd. De molenaar was verantwoordelijk voor het onderhoud van de molenboezem en daar kreeg je het gebruik van de kaden voor terug. In de zomer was dat drie kilometer en in het najaar zes kilometer met de hand inhakken en ophalen. De boezem snijden, dat was een vak apart. Wij hadden messen van een meter, oude zeisen. Ik had die messen speciaal laten maken, ze waren half rond en allemaal aan elkaar gekoppeld. Dan liep er aan de ene en aan de andere kant een vent met die messen aan een touw en zaagde je de planten zo af. Als je 's middags de boezem ging snijden, dan zette je de achterboezem een

centimeter of tien hoger, dan stonden de plompenbladeren allemaal strak, want die stonden dan omhoog. Daarna kon je alles uit het water vissen, daar was je dan ook rustig een dag mee bezig, dat waren bergen bladeren. Dat deed je dan een keer of twee, drie per jaar.

Toen het polderbestuur opging in waterschap De Aarlanden hebben die het een tijd gedaan. Maar de watergangen van de droogmakerij waren geen hoofdwatgangen en dat werd slecht onderhouden, dat was molens treiteren. Toen moesten we het weer zelf gaan doen als molenaars, ik denk dat dit onder waterschap De Aarlanden was. Toen heb ik het nog een jaar of tien gedaan, maar er werd al praktisch niet meer naar gekeken. Toen pakte ik samen met Eric, die was toen al wat ouder, een paar keer per jaar de boezem even aan. Tegenwoordig wordt er per auto geschouwd, niet meer zoals vroeger. Mijn zoon kent een plek waar een sloot is dichtgegooid, maar dat is niet opgemerkt. Dat zou je met een schouw toch moeten zien. Nu rijden ze gewoon de Kortsteekterweg uit en ze kijken, meestal de andere kant op.

“Dan laat je zien dat je voor je vak staat”

Kruien vond ik een ellendewerk, zeker als alles onder het ijs zat. Dan was je blij dat de molen op de wind stond. Als het regende ook, maar daar had ik wat op gevonden. Als je 's avonds slecht weer had en ik moest een eind kruien dan ging ik 'm met droog weer alvast een eind wegbrengen, dat ie alvast op de wind stond. Dan hoefde ik 's ochtends nog maar een klein eindje te gaan. Dus je wordt wel wijzer door de jaren heen. Maar ja, kruien hoorde ook bij het vak. Ik heb altijd tegen mensen die over hun werk of over de werkdruk klagen: “joh, kies dan een ander vak!”

Wat ik zo mooi vindt aan het vak: je leeft in de molen. Corrie vroeg wel eens, als ik 's middags om 3 uur binnenkwam om koffie te drinken: “moet de wind om?” De molen is zo lastig soms, zo onguur; als er een koufront aankomt of buien, dan reageert ie daar al op. Het is een

levendig ding. Het is mijn molen, hoewel er geen spijker van mij bij zit, en de molenmaker mag er aan komen, maar verder blijft iedereen met z'n poten van die molen af. Klaar. Einde discussie.

Nachtmalen vond ik altijd mooi, ik had er geen hekel aan. Ze zeggen wel dat nachtmalen door de duivel is bedacht maar dat vond ik helemaal niet. Want zeker midden in de winter als het vijf uur donker is en om negen uur weer licht, en je gaat van vijf tot negen de nacht door, dan moet je eens kijken wat je in de polder gezakt ben aan het water. Dat hoorde je dan ook van de boeren: "Ze benne wel aan het doorgaan, want het is knap gezakt!" Kijk, als je om twaalf uur 's nachts de molen stilzet en je begint weer om een uur of 5, dan is er niks afgegaan en is hij het peil weer gerezen. Want er komt zat water uit het land, dat loopt uit de greppels en uit de duikers, dus dan heb je misschien maar een klein stukje gewonnen, maar als je 's nachts door blijft gaan, dan heb je een groot stuk gewonnen. En de boeren, zeker in de winter als het pas weer laat licht wordt, die zijn ook niet achterlijk, die zien het dan goed aan de kanten. Dan kreeg je waardering voor je werk van de ingelanden, als je 's nacht gemalen had. Dan laat je zien dat je voor je vak staat en dat je voor hen een nacht malen overhebt.

Eén keer heb ik gezegd: "jongens, je kunt praten wat je wil, maar nou doe ik het niet meer." Toen waren we vier dagen en vier nachten niet uit de kleren geweest en toen hadden ze het idee om toch nog meer te malen. Toen heb ik gezegd: "ik stop er om tien uur, elf uur s' avonds mee." Toen was het windstil om zes uur en zat ik met een halve snee brood in mijn mond aan tafel te slapen. Toen was ik kapot. Maar dat doen ze nou niet meer. Ze doen nu, ook lang zat, een dag, twee nachten, en dan weer 2 dagen, dus zeg maar 3 dagen en 2 nachten, als het weer goed is.

Molenaars onderling

Op de molenviergang had je het meeste contact met de peilmolenaar, die het sein gaf. Die belde

's ochtends. Ik kon natuurlijk geen nee zeggen. Het was zo: als ik 's ochtends zei dat ik geen zin had, het komt me slecht uit, morgen weer een dag, dan zouden de ingelanden natuurlijk naar de peilmolenaar bellen en die zou dan zeggen, ga maar naar Piet van den Bosch, want die kan misschien wel uitleggen waarom ie niet wil malen.

In mijn tijd was, door omstandigheden, de Middenmolenaar de peilmolenaar, Gert van der Meer¹. Er waren wat dingen gebeurd die niet door de beugel konden. Eén van Gerts ouders of schoonhouders was gestorven en hij had tegen de toenmalige peilmolenaar, Dirk van Harten, gezegd dat hij die vrijdag naar de mis en naar de begrafenis moest. De hele week was er wél wind maar werd door de peilmolenaar niet het sein gegeven om te malen, maar vrijdags werd opeens de molen ingespannen toen Gert met zijn vrouw het pad af ging op de snelbrommer om naar de kerk toe te gaan. Dat is toen zo hoog opgelopen dat Gert op een gegeven moment naar de molen op Woerdense Verlaat heeft gesolliciteerd. Toen die boeren kwamen informeren wat Gert van der Meer voor vent was is de bom gebarsten. Er waren nog wat meer dingen voorgevallen en toen wilde het polderbestuur Dirk (die op de Ondermolen zat) op de Middenmolen hebben en Gert op de Ondermolen. Maar toen zei Gert "ik jaag geen molenaar van zijn molen af, want dat werkt helemaal niet." Dus toen hebben ze Gert, die zat in de polder, op de Middenmolen, peilmolenaar gemaakt en Dirk hebben ze laten weten dat hij niet nog een keer zoiets moest doen. .

Toen is Kees Borst nog een tijdje peilmolenaar geweest, die maakte er een potje van, die wou enkel maar 's avonds malen, maar dat ging niet, zeker in de zomer niet. Toen ben ik het een aantal jaren geweest. Ik blijf er bij, boer Kemp van waterschap De Aarlanden, die ooit de molen stil wilde zetten, die heeft één goed ding gedaan

¹ G. van der Meer is molenaar geweest op zowel de Ondermolen als op de Middenmolen.

en die heeft Dirk van Harten weer peilmolenaar gemaakt, want dat was natuurlijk niks. Ik kon geen peil zien vanuit mijn molen, ik was altijd van anderen afhankelijk. Kijk, er werd tegen me gezegd: op 1 januari gaan we malen en op 31 december rol je de zeilen maar op en verder maal je alle winden maar af. Ja, dat was natuurlijk ook niks. Je had totaal geen contact met de polder. Kijk, als je een nacht regen had gehad en er was wind, wist je wel dat je malen moest natuurlijk. Maar verder wist je het nooit precies.

Kijk, ik had het voordeel dat mijn ouders Dirk van Harten al kenden toen hij een jongen van dertien of veertien was. Maar toen ik de nieuwe Bovenmolenaar werd dacht Dirk: "ik zit hier het

omlaag. Toen zei ik later tegen hem: "Dirk, als je morgen weer komt vissen, neem dan even je visvergunning mee." Die had hij niet, ja, van de polder. Maar ik zei: "het is mijn land en je hebt een visvergunning van mij nodig. Toen zei hij: "dan leg ik wel een bootje in de boezem". Maar ik zei: "nee, want je moet over mijn land heen, en daar heb je geen toestemming voor, ook niet met een roeiboot. Het enigste wat je kunt doen is een lange hengel kopen en vanaf de Kortsteekterweg, over de kaaien heen in de boezem vissen."

Toen werd hij hartstikke kwaad en zei dat ik nog land van hem had. Ja, dat had ik al van mijn ouders gehoord. De laatste 100, 200 meter over de brede kade achter, over de wetering, aan mijn kant. Ik zei dat hij dat terug mocht hebben,

Bovenmolen Aarlanderveen

langst op Aarlanderveen dus ik heb hier alles te vertellen." Nou, daar moet je bij een Van den Bosch niet mee aankomen. Dat erf en die kaaien zijn van mij en daar heb ik de zeggenschap over. Toen mijn dochter Agnes net geboren was, zag Corrie om een uur of vijf dat Dirk op de werf liep. Ik dacht, toch eens even kijken. Nou, hij ging achter het zomerhuisje, daar had ik een paar fuikjes staan, en Dirk draaide het bunnetje omhoog, keek er in, en het bunnetje ging weer

onder één voorwaarde: met aan weerskanten een dubbel hek met een klaphek erin, en om de anderhalve meter een betonnen paal. En vijf geteerde planken. Dat vond hij teveel gedoe, dus toen waren we uitgepraat. Met alle liefde kun je bij mij op de werf komen, maar niet met visspullen, heb ik toen gezegd. Later is het allemaal weer bijgedraaid hoor, maar hij was een pestkop natuurlijk. Hij dacht mij te kunnen

overtroeven, maar ik wist van mijn ouders precies hoe het zat. Ik had altijd een weerwoord.

Later kwam hij nog een keer, toen de pacht van hier achter bij de Kwakel verlengd moest worden. De helft van de boezem was van mij, de andere helft van hem. Hij wilde die andere helft wel hebben. "Joh, zei ik, eerlijk gezegd heb ik daar toch niks aan. Een halve boezem daar heb ik niks aan en jij hebt er ook niks aan. En als ik daar een fuik neerzet, dan hebben we toch herrie." Toen hebben we afgesproken dat hij elk jaar vijf gulden betaalde. Dat is doorgegaan tot Dirk van de molen afgang. Hij kwam elk jaar keurig de vijf gulden brengen en dan deden we een bakkie en praatten we een uurtje bij. En hij ging daar dus paling vangen, want daar kwam veel vers water de polder in, waar paling op af kwam. Die vijf gulden was een fooi natuurlijk, maar het ging mij om het principe. Later is Dirk peilmolenaar geworden en dat ging altijd goed.

Ik heb nog steeds heel veel contact met andere (oud-)molenaars. De molenaars uit de droogmakerij, Ruud Baks van de Hoogmadese Wip, Frank Klören uit Bleskensgraaf, Aart Schouten, Rob van Zijl, Kees de Haas, een heel clubje. Beroepsmolenaars heb je nu niet meer natuurlijk. Elke molenaar heeft wel een bijnaam. Rob van Zijl noemen we 'de Lapoor', Kees de Haas 'Snuf',De namen zijn gewoon een keer gevallen, het zijn geen scheldnamen. Ik heet 'de Parel'. Dat zit zo: Ik ben ooit geïnterviewd voor een radioprogramma van de EO en toen heb ik gezegd dat Zwammerdam de parel van het Zuid-Hollandse landschap is en Alphen meer een vuilnisvat.

Er zijn ook wel eens meningsverschillen. Ja, elke molenaar woont natuurlijk op de mooiste molen en elke molenaar kan het beste malen (lacht). Als je op een molenaarsverjaardag komt dan is er altijd strijd tussen vizzels en schepraderen, tussen de molenaars aan de zuidkant van de Oude Rijn en de echte molenaars aan de noordkant. Er is altijd strijd, maar het is altijd

leuk. We zijn het nooit met elkaar eens, maar we hebben altijd gespreksstof. Soms slaat de vlam in de pan, maar we gaan 's avonds om één of twee uur altijd als broeders uit elkander. Op naar de volgende verjaardag.

We hebben ook nog steeds contact met de boeren in de polder. Ik zat als bovenmolenaar natuurlijk buiten de polder, in de Noord- en Zuideindpolder, maar het contact met de burens was altijd goed. Morgen gaan we naar een 50-jarige bruiloft en in augustus is er nog een 40-jarige bruiloft van burens van de Kortsteekterweg. Het contact met de boeren was altijd goed. Trouwens, ik heb ook altijd tegen de boeren gezegd: "Ook al zou ik met jou de verschrikkelijkste ruzie hebben en ik zou je bloed kunnen drinken, als er een schaap op z'n rug ligt, bel ik je toch of leg ik hem recht. Dan doe ik het voor het beest, maar niet voor jou!" (lacht)

Ik zat natuurlijk betrekkelijk hoog met mijn molen, anderhalve meter hoger, dus ik had een mooi uitzicht over de polder. Als er een schaap een beetje allenig liep of zich afwijkend gedroeg, dan belde je even naar de boer. Dat deed Corrie ook hoor, die had er ook wel kijk op gekregen. Dan kwam de boer de polder in en bedankten ze je wel. De verstandhouding tussen boeren en molenaars was in mijn tijd en is nu echt heel anders dan vroeger. In de tijd van mijn vader had je als molenaar niks te zeggen, je stond zo met je huisraad op straat bij wijze van spreken. In mijn generatie is er minder standsverschil.

Ik heb wel eens ruzie gehad met een ingeland van de droogmakerij. Er waren drie boeren die alle drie 'Dirk' heetten en die wel de 'drie duvels in de polder' werden genoemd, want ze waren altijd tegen de molens. Deze ingeland was een goede vriend van één van de Dirken, Dirk de Jong. Er was een kwestie over de kaden herstellen, waar door het polderbestuur geld aan besteed moest worden. Toen kwam er een verslaggever langs die over Dirk de Jong begon,

Molenverhalen

want de kaden waren van hem. Toen zei ik dat ik daar liever niet over praatte, want als je over Dirk de Jong praat heb je zo een advocaat op de werf staan. Nou ja, dat kwam toen letterlijk in de krant. Toen belde Dirk Rotenburg op wat dat te betekenen had. Nou ja, ik zei: "Ik neem aan dat u lezen kunt, en als u het niet goed heeft kunnen lezen, wil ik het ook wel voorlezen." Wat er staat, staat er en daar heb ik niks aan toe te voegen. Je bent gewoon een ingeland en daar heb ik niets mee te maken. Als je klachten hebt, ga je maar naar het bestuur, daar ben ik in loondienst. Toen heb ik wel gelijk Jan Kemp van het bestuur gebeld en het uitgelegd, en die was wel blij dat hij het wist. In de jaren dertig was dat anders hoor, als je dan ruzie had met een boer dan kon je 's avonds je handkar inladen met al je spullen.

Werken en wonen op de molen

Ik werkte gemiddeld 1500, 1600 uur per jaar. Daar zat ook het maaien van de werf bij, het onderhoud van de tuin, het slootwerk. Dat laatste, dat had je op Aarlanderveen veel, maar daar kreeg je het gebruik van de kaden voor terug. Van het geld dat ik met de schapen (die op de kaden graasden, red.) verdiende, daar betaalde ik altijd de belasting zwart van (?). In de zomer was ik natuurlijk veel tijd aan de tuin kwijt.

Corrie werkte niet mee op de molen. Corrie: "Aan de molen deed ik niks. Mijn schoonmoeder zei altijd: 'Buiten is voor Piet, binnen is voor jou'. Dat heb ik in mijn oren geknoopt." Ik wilde dat ook niet. Ik weet bijvoorbeeld dat de voorganger van mijn vader op de Googermolen, diens vrouw kon de molen ook stilzetten als het nodig was en haar man was er niet, want die werkte in de Haarlemmermeer. Als er dan buien waren zette ze de molen stil, met de ketting eraan, maar dan moest hij er wel heen, vanuit de polder. Dat vind ik allemaal niks. Als het er echt om gaat spannen, kan ze toch niets doen, want daarvoor heeft ze te weinig ervaring. En als het er niet om gaat spannen, dan hoef je niet aan de molen te

zitten, laat hem dan maar gaan. Kijk, het gebeurde wel eens een enkele keer dat ik in de schuur was en dat Corrie zei dat ik even naar lucht moest kijken, dat ik iets te laat was, maar goed.

Corrie: "In het begin vond ik het wel heel stil, wonen op een molen." Piet: "Toen de jongens wat groter werden en naar school gingen moest ze wel naar het dorp op en neer, en later is ze ook nog op het dorp gaan werken. De vrouw van mijn zoon, die heeft zelf een auto en die werkt 2,5 dagen per week in het ziekenhuis in Leiderdorp. Die zit ook in het schoolbestuur, die zit overal in.

Corrie's vader was uitvoerder bij een grote aannemingsmaatschappij. Zand spuiten voor wegen en dijken, de Zuiderzeewerken, dat soort dingen. Corrie heeft vroeger vaak in een keet gewoond, bij het werk. Als het werk klaar was werd de hele bende weer opgebroken en gingen ze naar een andere plek. Toen bij Leiderdorp de A4 werd aangelegd zijn ze in een ark gaan wonen. Dat was natuurlijk handig, want daar hoefde je alleen maar de stekker uit te trekken en de koppeling met de waterleiding los te maken. Hup, een sleepboot ervoor en ze voeren naar een andere klus toe. Ze was het wel gewend dus.

We waren zelfvoorzienend, we aten alles uit eigen tuin. Aardappels, de hele reutemeteut. We hadden een lap tuin en ik had een kas, een broeikas van 80 vierkante meter. Dat deed ik allemaal. Het buitenwerk was voor mij, het huis en de kinderen was voor Corrie.

Ik had meestal ook zo'n tien, vijftien schapen. De lammertijd vond ik altijd spannend, maar ik was er redelijk in bedreven. Er waren stalletjes achter bij de molen. Zomers had ik schapen te kort, want dan was er veel te veel gras, 's winters was het gras veel te kort (lacht). Want er was natuurlijk eigenlijk te weinig land op de kades. Hooi kon je er ook niet winnen, dat was veel te veel gedoe. Dat heb ik een jaar of vijftien

volgehouden. Toen hadden we last van zwoegerziekte en wilde ik een koppel nieuwe schapen kopen, maar zei de schapenkoopman tegen me dat ik er beter mee kon stoppen, in verband met de nieuwe mestwetgeving. Al heb je vandaag de dag maar één geit, je hebt zo'n stapel papier nodig, want anders heb je een economisch delict als die geit twee keutels meer schijt dan je in je boekhouding hebt opgeschreven, zo krankzinnig zijn ze vandaag de dag. Toen heb ik een koppel schapen van hem op de kaden laten lopen en ving ik weidegeld. Dat kwam ongeveer overeen met wat ik eerder elk jaar aan lammeren verdiende. De laatste paar jaar dat ik zelf schapen hield heb ik daar zelfs geld op toe moeten leggen. Hooi moest ik namelijk kopen en als in het najaar wat schraal werd buiten haalde ik natuurlijk een zak biks in Zwammerdam. En dan moet de veearts nog een keer komen met lammeren, omdat er één verkeerd zat. Corrie hielp trouwens ook wel mee met de schapen, als ik moest werken bijvoorbeeld. Dan belde ze me als er eentje moest lammeren. De veearts woonde naast ons, die had zelf ook schapen, je lette op elkaar. Die deed altijd voor wat ik moest doen of zei waar ik op moest letten. Die heeft me redelijk wegwijs gemaakt, dus ik kon me wel redden. En in de lammerentijd, als Corrie 's nachts naar het toilet moest ging ze ook even in de stal kijken en als er eentje onrustig was maakte ze mij wakker. Of ik bleef er 's nachts bij. Dat vond ik altijd wel wat hebben.

Wij hebben twee kinderen, een dochter en een zoon. Onze dochter Agnes heeft nooit interesse gehad in het molenaarschap, die weet geeneens waar de wind zit. Ja, buiten! (lacht) Ik heb het advies dat mijn vader kreeg toen ik dertien was altijd goed in mijn oren geknoopt. Ik heb mijn zoon Eric altijd laten helpen en hem langzaam steeds meer verantwoordelijkheid gegeven. Dan weer de molens in de vang trekken, los trekken, om hem te laten voelen wat die vangbalk weegt en wat je in je handen hebt.

Totdat je op een zaterdagmiddag zegt: "Joh ik moet even naar de Gamma voor een potje verf, hou jij het even in de gaten?"

Toen hij een jaar of vijftien was gingen Corrie en ik een keer naar mijn zus in Leimuiden, 's avonds. Het was een uur of tien en we zagen opeens dat het veel harder waaide dan eerder op de avond. Toen zei ik tegen Corrie: "Kom, we gaan naar huis toe, want Eric maalt." Half elf, kwart voor elf waren we thuis. Vroeger kon je de polder nog niet in met de auto, dus moesten we de auto bij de weg neerzetten. Ik zag meteen dat de molen flink doorliep en dat Eric op tijd gewicht moest hebben. Want als ie echt aan de hol was gegaan, dan zat er zoveel schrik in. Of hij had stilgestaan of hij had zonder zeilen gemalen. Toen kwam ik binnen en zeiden we: "Sorry Eric, we zijn wat later." "Dat geeft niks hoor", zei hij. Om een uur of tien was de molen steeds wilder geworden en hij had gezien dat Dirk van Harten (collega-molenaar op de viergang, red.) zijn molen ook aanhield. Hij was het aan het uitleggen, maar toen zei ik: "Jij bent molenaar, dus als jij vindt dat het te hard gaat, dan zul je mij daar niet over horen."

Later belde Dirk nog om een uur of 11, half 12, en die had helemaal niet doorgehad dat ik er niet was. Op een gang kan je ook denken, de ander heeft nog niet gewicht, dus ik doe het ook niet. Maar Eric had zich niet laten opjagen, maar had gewoon zelfstandig besloten dat het te hard ging en hij had maatregelen genomen. Toen hij later het molenaarsexamen moest doen zeiden ze daar tegen hem: "Denk er om Eric, dat je niet maalt zoals je thuis gewend bent, anders moet ik je laten zakken! Je moet nu een half uurtje precies volgens het boekje malen, en als je thuis bent doe je het maar zoals je van je vader hebt geleerd!"

Omdat het uitpad naar de Kortsteekterweg gaat, waren wij waren op Zwammerdam gericht. Kerkelijk, maar ook qua kruidenier, bakker, slager. We hadden wel eens aanloop, mensen

die familie of kennissen over hadden en graag de molen wilden zien. Als poldermolenaar ben je de ambassadeur van je molen, zo zie ik dat. Ik blijf er wel altijd bij. De molen is je ziel, je zaligheid, je passie. Het is jouw molen, iedereen blijft eraf maar ik leg de mensen graag uit hoe het hier werkt. Klaar. Op Molendag had ik de regel dat er geen mensen binnen kwamen, want dan had ik geen overzicht meer. Mensen die erg aandrongen gaf ik altijd mijn telefoonnummer, dan vroeg ik ze om op een andere dag een afspraak te maken, maar meestal hoorde je daar nooit meer wat van. Mijn moeder was altijd verbaasd dat wij aan de Kortsteekterweg bij de

trokken ook met elkaar op. Nu trekt Eric op met daar weer de kinderen van. En ook met de ouderen. De molenaar hoort er daar gewoon bij. Dat heeft er ook mee te maken hoe je je opstelt. Er zitten natuurlijk wel wat donderstralen bij, maar daar kan ik wel mee omgaan hoor, die laat ik wel een poepie ruiken.

“Ze wilden me overal wel hebben, maar niet met de molen erbij”

Het molenaarsbestaan bestaat uit ongeveer een half jaarsalaris, dus ik moest er een baan naast hebben. Ik ben ooit begonnen bij vogelpark Avifauna in Alphen aan den Rijn. Daar heb ik een

Gezin Van den Bosch

boeren over de vloer kwam. Dat kon vroeger helemaal niet, toen was het standsverschil te groot. De daggelders zaten bij de daggelders, het werkvolk zat bij het werkvolk en de boeren zaten bij de boeren. En de notaris en de dokter en de dominee, die zaten ook bij elkaar. De Zijllaanmolen in Leiderdorp stond middenin de polder, daar woonden geen boeren, die woonden allemaal aan de rand. Je had misschien met 1 of 2 contact, maar veel meer met de daggelders. Aan de Kortsteekterweg had je drie generaties. De generatie boven ons, die trokken met elkaar op, Dan had je onze generatie, die

half jaar gewerkt en dat was de slechtste baan die ik ooit gehad heb. Ik kwam uit de Haarlemmermeer vandaan, daar had ik zeven jaar bij een boer gewerkt en dat voelde bijna als mijn eigen bedrijf. Toen kwam ik in het vogelpark terecht, met al die mensen. Ik had nog gesolliciteerd bij ‘opa Cor’ van der Valk, de oprichter van het Van der Valkconcern. Die is ooit begonnen in de Gouden Leeuw in Voorschoten. Ik ben daar in juli gekomen en hij is in oktober gestorven en in Voorschoten begraven. Al het personeel moest mee. Het was zo’n lange stoet, volgens mij was hij al begraven

toen wij nog in de file stonden bij Avifauna. Onder zijn opvolgers werd het een chaos. Op een gegeven moment kreeg ik ontslag, maar dat vond ik niet erg. Ik zei toen: "jullie zijn de slechtste baas die ik ooit gehad heb. Als ik naar huis toe ga, ga ik gelijk de vlag uithangen."

Daarna ben ik volop aan het solliciteren geweest en ze wilden me overal wel hebben, maar niet met de molen erbij. Maar ik ben molenaar, dat geef ik nooit op. In die tijd was de burgemeester van Alphen aan den Rijn de voorzitter van de Stichting Molenviergang Aarlanderveen en voorzitter van de polder. Een combinatie die eigenlijk niet kon, maar het was zo. Ze hadden gehoord dat ik thuisliep en toen heb ik via de burgemeester werk gekregen bij de gemeente Alphen, als medewerker groenonderhoud voor de sportvelden. Die waren toen net aangelegd. Ik was de enige sollicitant en de burgemeester heeft toen gezegd: "die moet je maar aannemen, dan sponsort de gemeente als het ware ook de molenviergang."

Bij de gemeente verzuimde ik, gemiddeld over het hele jaar, ongeveer 25 % van een 40-urige werkweek voor het werk op de molen. Dus van bijvoorbeeld 1000 uur werken werkte ik er uiteindelijk maar 750 uur. Die 250 uur had ik dan 'molenverzuim'. Het is vergelijkbaar met de vrijwillige brandweer, als je dan aan het werk bent en het alarm gaat af, dan laat je alles vallen en ben je weg. Dan moet je baas niet lopen piepen dat het slecht uitkomt, dan had ie dat eerder moeten zeggen. Zo is het met de molen ook. Alleen is dat binnen de gemeente 36 jaar een strijd geweest. Men wou niet begrijpen hoe dat werkte. Ik heb af en toe wel gezegd: "Joh, als je het er niet mee eens bent, ga je maar naar de burgemeester, want in mijn vaste aanstelling staat zijn handtekening."

Maar ik werkte met die twee banen wel driekwart meer dan de gemiddelde arbeider. Soms ging ik vrijdagmiddag om 1 uur weg en als ik dan maandagochtend weer op het werk was had ik er wel 40 uur opzitten. Want als molenaar

werk je soms als er wind is van zeven uur 's ochtends tot 's avonds 11, 12 uur. Of je ging s' nachts door. En dan moest de werkweek bij de gemeente nog beginnen. Daar ging ik dan heen om uit te rusten (lacht).

Kijk, op de dagen dat ik maalde, stond ik niet de hele dag achter de molen. Als ik om half twee begon met het maaien van de werf, dan was ik 's avonds pas om half zes klaar. Dan was alles weer strak. Eerder deed ik dat ook wel 's avonds, dan begon Corrie om tien uur s'avonds te piepen wanneer ik eindelijk naar binnen kwam. Er zeiden wel eens mensen tegen mij: "wat woon je hier toch mooi", terwijl ik met het zweet in mijn nek achter de grasmachine aan het hollen was. Tsja, je hebt wel gelijk, dacht ik dan, maar ik heb er eigenlijk geen drol aan. Daar ben ik op een gegeven moment mee gestopt, met dat werk s' avonds doen. Want in mijn aanstelling stond dat ik het erf moest maaien en netjes moest onderhouden. Dat hoort dus bij het reguliere molenwerk en kan dus ook 's middags gebeuren.

Ik heb 21 jaar op de sportvelden gewerkt en het ging eigenlijk steeds slechter. Ik werd getreiterd, genegeerd. Mijn opzichter uit die tijd had geen ruggengraat en daar ben ik de dupe van geworden.

Hij heeft nog een keer voorgesteld om een werkbespreking bij mij op de molen te houden, met koffie en gebak. Om te laten zien wat het inhoudt, het molenverzuim. Want in hun ogen liep ik natuurlijk zomaar weg als het mij uitkwam. Nee, het zat zo: ik werd gebeld door de peilmolenaar en als hij belde, dan moest ik malen. Net zo'n verplichting als de vrijwillige brandweer. Je kunt dan niet zeggen, joh, laat maar afbranden. Je moest. Klaar. Nou, die werkbespreking was hartstikke gezellig, iedereen snapte het, ik heb de foto's nog. Het duurde helaas maar een half jaar voordat het weer fout ging. De opzichter was het lastigste van het hele spul. Die kon niet hebben hebben dat ik iets iets had wat hij niet had. Hij kon niet zo maar weglopen.

Molenverhalen

Ik ben op een gegeven moment negen maanden overspannen thuis geweest. Toen kreeg ik dat ik de Ziektewet in moest omdat ik niet functioneerde, omdat ik niet met mensen kon omgaan. Toen ik die maanden thuis zat heb ik veel steun van de huisarts gehad, die heeft me goed advies gegeven. Ik had toen een houding van “ik ga met mijn rug tegen de muur staan, messen vooruit, en wie er in wil lopen, die doet maar.” Tegenwoordig spreek ik af en toe wel eens opzichter uit die tijd, die zegt dan: “Als ik met jou een functioneringsgesprek had, liep het dun mijn broek uit. We zagen elkaar nog niet eens of we hadden al ruzie!” Ik vond zelf niet dat ik ruzie maakte, ik gaf gewoon de verkeerde antwoorden (lacht). Maar hij werd dan nijdig en begon te schreeuwen en te bleren, tegen het vloeken aan. Ik zat dan te lachen, want dat is natuurlijk geen functioneringsgesprek. Hij zat gelijk boven in de gordijnen, maar ik was daar niet van onder de indruk.

Toen ze bij de gemeente met een nieuwe afdeling zijn begonnen, Wijkbeheer, ben ik daar gaan werken. We moesten kleinschalige klachten afhandelen, tegels die verkeerd lagen enzovoort. Ik zat in de speelploeg, voor de speelwerktuigen. Daar heb ik het altijd goed naar mijn zin gehad.

Ik heb daar toen nog vijftien jaar gewerkt.

Waterschappen

De belangrijkste verandering in de veertig jaar dat ik molenaar ben geweest zijn de fusies van de polderbesturen geweest. Ik heb in totaal vier wisselingen meegemaakt. Eerst het polderbestuur, toen werd het waterschap De Aarlanden, toen de Oude Rijnstromen en nu het Hoogheemraadschap van Rijnland. Alles werd groter en hoe groter hoe gekker. Vroeger hadden de mensen natuurlijk ook hun tekortkomingen, maar ze kenden wel elk grassprietje in de polder, elke burenruzie, alles wisten ze. Ik had dit voorjaar een oude opzichter op bezoek waar ik nog onder gewerkt had, die was op zoek naar informatie over vroeger en

oude foto's. Hij was het met me eens dat de ervaring binnen de waterschappen achteruit holt. Ze komen allemaal met aktetassen met papieren, en de ervaring is nul komma nul. Ze weten het gewoon niet. Als jij ir. voor je naam hebt staan en je bent in het bedrijfsleven geflipt, dan kom je met vlag en wimpel binnen bij een waterschap. Als je toch hoort dat ze nu de kaden aan het natspuiten zijn. Gek zijn ze. (Sarcastisch:) Ik heb dat meegemaakt, mijn vader ook, mijn opa ook. Kilometers kaai, die kwamen allemaal voor het krooshek, die maalden we allemaal door de molen. Die dreven zomaar weg! Kijk, als dit het waterpeil is van de sloot, en je hebt hier de kade, dan zit het grondwaterpeil net zo hoog als het buitenwater. Dat kan niet lager worden. Want zodra het lager wordt, wordt het aangevuld door het buitenwater. Dat er scheuren zitten in de kruin, dat is heel vanzelfsprekend met droog weer. Maar die gaan niet verder dan waar het grondwater zit en dat staat gelijk met het buitenwater. Ik heb ook nog nooit gehoord dat er een kade of een dijk is weggedreven Ja, in Mijdrecht. Maar als je de verhalen over de droogmakerijen daar leest dan weet je dat dat een draak van een polder is. Die kade was verzwaard met klei die niet uit de eigen polder kwam. Kijk, als je een oude zolder hebt en de balken liggen scheef en je blijft er maar dingen op gooien, dan klapt het spul naar beneden. En dat is in Mijdrecht gebeurd. Ze hebben het over uitdroging, maar uiteindelijk is de noordkade er uit gegaan daar en de zon schijnt veel feller op de zuidkant, dus die kant zou veel erger uitgedroogd moeten zijn.

Die kade in Mijdrecht, daar zijn al vanaf de droogmaking in 1830, 1850 problemen mee. Dat stukje dijk is steeds opgehoogd en als je daar maar klei op blijft mieteren, dan wordt het op een gegeven moment te zwaar en gaan die verschillende lagen gewoon schuiven. Niet meer en niet minder. Het heeft niets met de droogte te maken. Kijk, een kade kan door uitspoeling wegglijden, dat ie te zwaar is van het water.

Maar door droogte? Dat bestaat niet, dat heb ik nog nooit gehoord.

Wij hebben op Aarlanderveen ook ooit een kadebreuk gehad. Daar zijn nog wat foto's van, ik was toen een van de eersten die is gefotografeerd. Dat zat zo: ze hebben de kade er daar uitgegraven om het nieuwe gemaal te maken. Er is een sloot van 6 meter breed achter gemaakt en de hele zooi, waar dat gemaal is gebouwd, is volgeplempt met bagger. Dat is er toen binnen een half jaar uitgegleden.

Veiligheid

In Aarlanderveen zijn in het verleden wel ongelukken gebeurd. Ik maakte me daar ook wel zorgen om. Toen ik op de molen kwam, heb ik geëist dat er veiligheidskettingen kwamen, die kon je aan het hek spannen. Ik ben er zelf wel eens tegenaan gelopen en Corrie ook wel, dus goed dat ze er waren. Het werkte als een waarschuwing. Toen de kinderen wat groter werden en met mooi weer buiten wilden spelen, terwijl er gemalen werd, heeft de stichting Molenviergang scharnierende veiligheidshekken laten maken, die stonden van de molen naar het hek. Als het slecht weer was en de jongens toch niet naar buiten gingen zette ik de kettingen, niet de hekken. Knapte het weer op, dan zette ik de hekken even. De vaste regel bij ons was dat draaihekken die dicht zijn, dicht blijven en dat er niet over hekken werd geklommen. Oók als de molen niet maalt, want anders doen ze het als ze aan het spelen zijn per ongeluk ook als ie wel maalt.

Ook in mijn familie zijn er ongelukken gebeurd. Een zus van mijn vader is doodgeslagen op de molen in Achthoven. Eigen schuld, gewenning. Dat was net na de oorlog, tijdens de Woningnood. Ze waren ingetrouwd op Achthoven, in het zomerhuis bij de molen. Ze aten en leefden in het zomerhuis, maar sliepen, dan hadden ze wat privacy, in de molen. Om van het zomerhuis naar de molen te lopen liep ze vaak niet om de molen heen, maar de kortste

weg, tussen het draaiende kruis door. Daar heeft ze ook wel vaak voor op haar sodemieter gehad van haar vent en van haar vader, maar het is haar dood geworden. Ze was in gedachten, of ze heeft zich vergist in de snelheid van de molen. Gewenning, dat is het grootste gevaar in de molen.

Ook een tante van mijn vader is zo doodgeslagen, op de Zijllaanmolen. Die kookte altijd in het zomerhuisje, aardappels schillen enzo. De wieken stonden tussen het huisje en de molen en op de heenweg kon ze er over heen en in die tijd dat ze daar was, niemand had er aan gedacht, is de molen iets verdraaid en toen kon ze niet meer over het paadje... Dat zijn dingen, die heb ik altijd voor ogen gehad. Gewenning, dat kan iedereen overkomen, je bent niks beter dan een ander. Dus ik heb de kinderen altijd verboden om over de hekken te klimmen en als ze het toch deden kregen ze een pak voor hun reet. Ja, vandaag de dag mag dat natuurlijk niet meer, maar het hielp het beste.

Bij Dirk van Harten is een meisje van een jaar of drie onder de ketting door gelopen. Dat was eind jaren veertig. Een paar jaar later verdronk er daar een ventje dat aan het fietsen was op de Achtermiddenweg, die had net een fietsje gekregen. Een boer met paard en wagen zag hem liggen in het water. Die verhalen heeft Dirk meegekregen.

Ik ben zelf ook een keer bijna verdronken als kind. Toen was ik een jaar of vier, op de Zijllaan. Het was op een zondagmiddag. Mijn vader moest altijd vroeg beginnen bij de boeren waar hij voor werkte en ging zondagmiddag altijd een paar uur naar bed. Mijn moeder zei altijd dat, als ze me herrie hoorde maken, er niks aan de hand was. Maar als het stil werd dan moest ze gaan kijken, want dan was ik meestal iets aan het doen wat niet door de beugel kon. Ze kwam om de molen heen lopen en zag toen een witte pluk haar boven het water uitkomen. Ze gilte naar mijn vader, sprong in het water en kon er toen

ook niet meer uitkomen. Toen heeft mijn vader ons er allebei uitgetrokken. Ik heb toen wel een jaar bij het ziekenhuis gelopen want ik had water in mijn longen gekregen.

“De molen is eigenlijk je kind”

Het weer, dat is de basis, want als er geen wind is kun je niet malen. Als ik met met mijn zoon Eric bel, dan hebben we aan een half woord genoeg. Tot een aantal jaar terug belde ik ook vaak met een aantal oud-molenaars, zijn nu allemaal gestorven. Een leek begrijpt dan niks van de taal die je gebruikt, maar met collega-molenaars zit je heel makkelijk op een lijn. Je weet precies waar ze het over hebben en hoe de lucht eruit ziet. Dat heb ik van generatie op generatie meegekregen, van mijn vader en vooral van mijn opa. Nu is dat natuurlijk totaal anders, toen moesten ze het hebben van de lucht. Er waren geen weerberichten. Nu hebben we Buienradar. Je kunt er niet op blindvaren, maar het is wel informatie waar je wat aan hebt.

Ik heb altijd gezegd, als ik aan het malen ben en koningin Beatrix komt op bezoek terwijl de molen mijn aandacht vraagt, dan zou ik gewoon zeggen: “joh, Trix, je bent even de tweede figuur, want ik moet nu echt even naar de molen kijken.” De molen gaat voor. Je gaat toch geen molen inspannen als er geen wind is of de lucht niet fris is? Dat wacht je dan toch even af. Je brengt alleen jezelf en een ander in gevaar. Verder kun je, als je met onweer een zeil weg staat te rollen en er zit restvuur in, dan kun je nog een knappe opmieter krijgen. Afblijven dus. En je kunt in november of december inderdaad worden overvallen door onweer, met losse noordwestenbuien waar zomaar een klap onweer in zit. Maar onweer in de zomer, dat hoor je een half uur van tevoren. En als je het niet hoort zie je dat de lucht slecht wordt en dat je met de zeilen moet wegwezen omdat het elk moment gaat beginnen.

Kijk, als je zoals ik bent opgegroeid op molens, dan hoor je alle weeromstandigheden. Je zit er

ook met vreselijk zwaar onweer, of met een complete storm. Dan trilt en siddert de molen van de wind. En als je dan boven in de kap komt, dan snap je soms niet hoe het allemaal heel blijft. En dan ga je gauw naar beneden, want je wil het geeneens weten...

De molen is eigenlijk je kind. Als je aan het malen bent, of er is slecht weer op komst, je wil niet dat er schade komt, of die molen nou van een ander is of van jezelf. Die binding met de molens, dat hebben de meeste vrijwilligers niet. Het is jouw molen, het is jouw eigendom. Ik heb ook weleens meegemaakt dat de molen middenin de nacht aan de sjees ging. Het is het ergste wat je kan gebeuren. Plat gezegd, de stront stond in mijn klompen van ellende. Uiteindelijk is het goed afgelopen, ik heb hem stil weten te krijgen. Dat soort situaties, daar leer je toch wel van. Het is jouw molen en die ga je niet inspannen met een donderbui of met raar klereweer. Dan wacht je gewoon.

In 1970 is bij Dirk van Harten, voor de tweede keer, het kruis naar beneden gemieterd. Toen had het twee of drie weken gevoren. Zondag gaven ze door dat het zou gaan dooien en toen wilde Dirk graag maandag weer beginnen met malen. We stonden op het noordoosten zondagmiddag, en ik wilde de molen alvast in het zuidwesten brengen, want als het dan de volgende ochtend regende of ijzede hoefde ik hem enkel maar op te halen. Nou ja, toen belde Dirk om zeven uur en zei: “De wind valt nog tegen, maar ik wou hem toch maar ophalen.” Toen kwamen er nog een paar buien, met een paar klappen onweer erin, dat hebben we afgewacht, tot om 10 uur de wind helemaal uitruimde en het ging doorwaaien. De lucht helderde op en Dirk hield hem aan op een gegeven moment, met als gevolg dat de vang in het wiel greep en het spul eruit mieterde. Maar we hadden toen wel van 7 tot 10 gewacht, want het was geen weer om met een molen in de weer te zijn. Ja, dat je hem liet draaien, en dat je zegt joh, zondagsavond, nou ja, nou goed, weer een nieuwe bui en ik houd hem even aan, maar

voor het gezicht liet je hem dan gaan, voor de boeren liet je hem gaan, zodat ze wisten dat wij klaarstonden.

De molen van Johan Slingerland, ook op de viergang is ooit in brand geraakt na een blikseminslag, dat was op 24 september 1990. Het was een zware klerebui, zo'n westenbui in september. Daar kan van dat vuile teringvuur in zitten, vuile teringklappen. 's Avonds om een uur of achtlzagen we over de Oostkanaalweg een stuk of drie, vier auto's met blauwe zwaailichten aankomen en dachten we dat het wel ergens ingeslagen zou zijn. Mijn zoon Eric ging buiten kijken en kwam toen huilend binnen en zei: "Johan staat in de brand!". Ik vloog zo'n beetje dwars door de deur heen en zei dat het niet kon, dat het vast de korenmolen was. Ik wilde het niet weten. Ik moest 400 meter het pad afhollen. Nou, ik heb nog nooit zo hard gehold als toen. Toen zijn we richting Johan gegaan en ik had nog steeds het idee dat het misschien wel de korenmolen zou zijn. Eric zei dat dat echt niet klopte, maar ik wilde het gewoon niet weten.

Met pensioen

Toen ik bij de gemeente met de VUT ging, ben ik nog vijf jaar molenaar geweest. We zijn toen elk jaar in het naseizoen naar een camping in Zeeland gegaan. Ik heb toen met de peilmolenaar afgesproken dat hij me altijd moest bellen als hij wilde malen. Toen zei ik: ik kies ervoor om naar Zeeland te gaan, maar voor jou verandert er niets. Laat me niet merken dat je aarzelt omdat het te ver weg is. Als je s' ochtends om zeven uur wil beginnen, bel me dan de avond ervoor om een uur of zeven, want dan kom ik op huis aan. En als je om één uur wil beginnen, bel dan s' ochtends om een uur of zeven, acht. Kijk, ik ben weleens naar huis gereden dat ik dan ik halverwege dacht: "Dit is voor jan lul, want de wind valt hartstikke tegen." Maar daar ben ik heel consequent in geweest, als hij wilde malen, dan zorgde ik dat ik er was.

In 2009 is mijn zoon Eric op de molen gegaan. We hebben het samen veel over de molen, dat zit er gewoon in. Corrie en ik zitten nu elk jaar een maand of vijf in op de camping in Zeeland en ik bel hem twee keer in de week, of hij belt mij, en dan hebben we even over het weer. Ik weet natuurlijk wel zo'n beetje wat voor weer het is, dus ik hoef meestal niet te vragen of er nog gemalen moet worden, dat weet ik wel. Op een gegeven moment stond er restauratiewerk op stapel, daar heb je het dan natuurlijk over. We hebben het altijd over molens. Schippers hebben het over boten, boeren over boeren, en molenaars over molens en alles wat er bij komt.

We wonen nu negen jaar in Koudekerk aan den Rijn. Ik had niet eerder in een huis gewoond, dus dat was wel even wennen. Ja, je ziet die datum natuurlijk wel aankomen. Toen ik in 1969 op de molen kwam wist ik al dat ik er af zou moeten op mijn 65e. Zeker toen de waterschappen gingen fuseren, toen stond dat als een paal boven water. Je kunt er dan een drama van maken, voor jezelf en voor de mensen om je heen. Maar je kunt ook zeggen, het is niet anders en mijn zoon neemt het over, dus je bent niet helemaal los van de molens. Ik heb er van het hoogheemraadschap nog ruim een jaar bijgekregen om 40 dienstjaren vol te maken. Dat heb ik erg op prijs gesteld, dat vond ik een mooie afsluiting. Het hielp natuurlijk wel dat Eric me opvolgde, want als dat niet gebeurd was het misschien toch een strijd geworden.

Het is de volgende fase in je leven en je probeert er aan te wennen. Iemand uit Aarlanderveen zei tegen me dat ik wel de tijd moest nemen om eraan te wennen, dat dat niet in een half jaar gebeurd was. Ik vermaak me hier best. Ik barst van het werk, van de winter heb ik bijvoorbeeld veel speelmolentjes gerestaureerd, want die krenge vallen altijd tegen natuurlijk. Toen ik bij de gemeente werkte zeiden ze tegen me: "joh, als jij achter uit de polder vandaan komt, tussen de mensen, dat went nooit." Maar dat valt wel mee, ik ben niet wereldvreemd hoor.

Ik mag trouwens als vrijwilliger op de Dikke Molen in Aarlanderveen malen, maar het trekt me niet meer. Dat komt denk ik omdat je als beroepsmolenaar verwend bent. Ik had mijn eigen molen en nu moet je bij een ander je benen onder de tafel steken, dat is een verschil tussen dag en nacht. Je zit bij een ander, het is niet meer je eigen verantwoordelijkheid. Want die man van de Dikke Molen is er eigenlijk nooit en het is dan een graad of 12 in de molen. Voordat je het een beetje warm hebt is het 's avonds vijf uur en dan zit je de hele dag te barsten van de kou. En wat moet je daar verder doen?

Het is anders als Eric vraagt of ik morgen een paar uurtjes wil komen malen. Als hij een enkele keer 's ochtends of 's avonds een afspraak met een klant heeft dan gaat hij natuurlijk geen reservemolenaar inschakelen. Dan kom ik een paar uur malen. Het is toch je eigen molen, je eigen voeten onder je eigen tafel en mijn schoondochter Daniëlle is er dan, daar kan ik lekker mee kleppen en dan is de middag zo om. Maar op een vreemde molen, nee, daar heb ik geen zin meer in. Kijk, als ik een molen wil zien malen ga ik naar neef Gerrit op de Hondsdijkse Molen in Koudekerk of naar Johan Slingerland. Dan ga ik daar even kijken.

We hebben daar wel over ingezet, of Daniëlle zou wennen op de molen. Ze had een jaar of tien in Alphen gewoond, en stel je voor dat ze na een half jaar of een jaar zou zeggen dat ze er gek van werd. Het geluid van de malende molen: voor mij is er geen mooier geluid, maar een ander kan er stapelgek van worden. Het is maar net waar je je aan irriteert. Het eerste jaar vond ze het erg stil op de molen, maar nu zou ze niet meer terug willen. Hun twee meiden vinden het ook mooi om op een molen te wonen, zeker de oudste.

Ik ben vrij

De eerste zomer toen ik met pensioen was, gebeurde het wel dat ik op de camping een beetje onrustig was. Het regende dan 's

ochtends en dan dacht ik: "Willem zal zo wel bellen." Maar toen bedacht ik me dat het niet meer hoefde. Laat het maar regenen, er zit nu een ander. Ik kan hier lekker blijven. Zeven dagen in de week en 365 dagen in het jaar zat ik vast. Kijk, als je een bruiloft of begrafenis had, of op vakantie ging, dan kwam er een reservemolenaar. Maar zomaar een weekje tussendoor ergens naar toe in het maalseizoen, dat ging niet. Ik vind het heel fijn dat ik die verplichting weg is en dat ik kan doen en laten wat ik wil. Ik ben vrij.